

MAPA JA HAASTEELLISEN KÄYTTÄYTYMISEN HALLINTA

JHL- koulutuspäivät
Sirpa Tölli, TtM, MAPA-kouluttaja/ oamk

MAPA:

- MAPA = Management of Actual or Potential Aggression
- Perustuu Englannissa kehitettyyn menetelmään
- Taustalla potilastyössä havaitut tarpeet fyysiselle rajoittamiselle sekä aggression hoidolliselle hallinnalle turvallisesti

- Kaikki MAPA:ssa käytettävät menetelmät on arvioitu ja hyväksytty Englantilaisen BILD instituutin (*The British Institute of Learning Disabilities*) laatiman “*Code of Practice for the Use and Reduction of Restrictive Physical Interventions*” – kriteeristön mukaisesti
  - *Nyt myös kansalliset kriteerit englannissa*
- menettely varmistaa tekniikoiden turvallisuuden niin potilaan kuin hoitajankin näkökulmasta
- Lisäksi BILD- arviointi ottaa kantaa siihen, ettei fyysisen rajoittamisen menetelmiä käytetä väärin

MAPAn arvoperusta

- *Care, Welfare, Safety and Security*
- Hoiva, huolenpito, asiakas- ja työturvallisuus kohdattaessa ja hallittaessa haasteellista käyttäytymistä
- ihmisoikeuksien säilyminen, arvokkuus ja kunnioitus kohtaamisessa
- yksilöllisyys, hyvän tekeminen, haittojen ja vaaran välttäminen
- valinnanvapaus ja vaikutusmahdollisuus, samanarvoisuus
- Alentavan ja epäinhimillisen kohtelun välttäminen

Tavoitteena on

- Ennaltaehkäiseminen
- Puuttuminen aggressiiviseen käyttäytymiseen varhaisessa vaiheessa (väkivaltatilanteiden ennaltaehkäisy ja de-eskalaatio, hallinta)
  - Henkilökunnan tiedot, taidot ja asenteet
  - Hoidollinen ympäristö
- Aggressiivisen käyttäytymisen hoitaminen asiakasta tilanteessa vähiten rajoittavalla tavalla, joka voi tarvittaessa johtaa henkilökunnan tekemään suunnitelmalliseen ja hallittuun fyysiseen väliintuloon, jonka tarkoituksena on estää asiakasta vahingoittamasta itseään tai muita

Mapa sisältää:

- Ennakointi
- Vuorovaikutustaidot, sanallinen rauhoittaminen
- Irtaantumistaidot
- Fyysiset kiinnipitotaidot
- Toiminta perustuu asiakkaan käyttäytymisestä tehtyyn riskiarvioon

Perusopetuslaki turvallisuuden näkökulmasta

Luku 7 Oppivelvollisuus sekä oppilaan oikeudet ja velvollisuudet

29 § Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

- Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä
- Järjestyssäännöt

35 § Oppilaan velvollisuudet

- Asiallinen käytös
- Vahingon korvaaminen

35 a§ Kasvatuskeskustelu

- Enintään kaksi tuntia
- Opettaja tai rehtori määrää
- Kirjaaminen
- Huoltajalla tulee olla mahdollisuus osallistua

Perusopetuslaki turvallisuuden näkökulmasta (jatkoa)

36 § Kurinpito (§a- i)

- Jälki-istunto, kirjallinen varoitus, erottaminen
  - Opetuksesta poistaminen jäljellä olevan oppitunnin ajaksi
  - Osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi
  - Häiritsevän ja turvallisuutta vaarantavan oppilaan poistaminen (rehtori ja/ tai opettaja)
  - Oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita, oikeus tarkastaa oppilaan tavarat
  - Oppilashuolto kurinpidon ja ojentamisen yhteydessä
- > Ohjeistusta edellisiin kohtiin menettelytavoista, täyttöönpäntä ja seurannasta

”Jos poistettava oppilas koettaa vastarintaa tekemällä välttää poistamisen, rehtorilla ja opettajalla on oikeus käyttää sellaisia oppilaan poistamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina **oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen.**”

Hätävarjelu (Rikoslaki 4. luku 4 §)

- = joku oikeudettoman hyökkäyksen torjumiseksi käyttää sinänsä rangaistavia keinoja
- vääryyden torjuntaa mahdollisesti rikostunnusmerkit täyttävin keinoin
- asianmukaisesta puolustautumisesta ei rangaista, vaikka teko täyttäisikin rikoksen tunnusmerkkejä

Olennaista hätävarjelussa on

- **puolustautujan perusteltu käsitys oikeudettomasta hyökkäyksestä**
- Puolustettava oikeushyvä: Hengen ja terveyden suojaamiseksi voidaan käyttää pidemmälle meneviä voimakeinoja kuin pelkän omaisuuden turvaamiseksi.

Hätävarjelijun liioittelu?

- voimatoimet puolustautumisessa ovat kohtuuttomia olosuhteet huomioon ottaen
  - suhteettoman voimakkaat keinot hyökkäykseen nähden
  - Voimatoimia käytetään ajallisesti väärin (esim. jatketaan jo taltutetun ryöstäjän potkimista tms.)
- Haasteena: nopeassa tilanteessa vaikea arvioida sopivaa voimakeinojen määrää, ja hätätilanteessa toimitaan helposti turhankin radikaalisti

Käyttäytymisen riskien arviointi

Käyttäytymisen eskaloitumisen/ kriisiytymisen malli

Käyttäytymisen taso	Henkilökunnan reaktio
1. Ahdistus <ul style="list-style-type: none"> Havaittavissa oleva muutos käyttäytymisessä	Tukea antava (supportive), empaattinen, rauhoittava
2. Hyökkäävä, uhmakas <ul style="list-style-type: none"> Rationaalisuus vähenee, rajojen kyseenalaistaminen	Ohjaava, pyritään aktiivisesti välttämään tilanteen eskaloituminen, rajojen asettam.
3. Riskikäyttäytyminen <ul style="list-style-type: none"> Kontrollinen menetys, vaara itsen/ toisten vahingoittamiselle	Fyysiset interventiot (kiinnipito) uhkatilanteen hallitsemiseksi ja vahinkojen minimoimiseksi
4. Jännitteen laskeminen <ul style="list-style-type: none"> Emotionaalinen energia vähenee, rationaalisuus palautuu	Hoidollinen suhtautuminen vuorovaikutussuhteen luomiseksi ja ylläpitämiseksi

Sanallinen eskalaatio ja siihen vastaaminen

